

PODER ARA NEVA TORNAR. ELS INFINITIUS-ADVERBIS, UN TIPUS DE COVERBS EN CATALÀ

Xavier RULL
Universitat Rovira i Virgili

1. SITUACIÓ DE PARTIDA¹

A l'extrem nord-oriental del domini lingüístic català (bàsicament, des d'Andorra fins al Rosselló) es pot produir una oració com aquesta:

[1] *Poder ara neva tornar.*

Aquí, els mots *poder* i *tornar* (a més, és clar, d'*ara*) funcionen com a adverbis. El significat de l'oració és 'potser ara neva un altre cop', 'sembla que neva de nou', 'possiblement torna a nevar'. Veiem, doncs, que en català hi ha com a mínim dos infinitius que poden usar-se com a adverbis: *poder* 'possiblement' i *tornar* 'novament'.²

1. L'autor agraeix les aportacions de Sebastià Bonet (Universitat de Barcelona), Joan Costa (Universitat Pompeu Fabra), Jordi Ginebra (Universitat Rovira i Virgili), Joan Julià-Muné (Universitat de Lleida), Manuel Pérez Saldanya (Universitat de València), Joan Peytaví (Universitat de Perpinyà), Marta Piqueras-Brunet (lingüista), Joan Rafel Ramos (Universitat de València), Josep Ruaix (gramàtic), Carles Segura Llopes (Universitat d'Alacant), Ramon Sistac (Universitat de Lleida), Avel·lina Sunyer (Universitat de Girona), Albert Turull (Universitat de Lleida), Joan Veny (Universitat de Barcelona) i informants diversos: Montserrat Badia, Oriol Camps, Marc Cortès, Mònica Estruch, David Gálvez, Joan-Carles Martí, Montserrat Planelles, Joan Puig Malet, Núria Ribera, Francesc Rodríguez Rossa, Joan Sans, Berta Subietas, Mònica Tarrés i Ramon Torrents. Aquest treball s'ha dut a terme gràcies a la borsa d'estudi Abelard Fàbrega 2006, atorgada per l'Institut d'Estudis Catalans. Alguns exemples s'han extret del CTILC (Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana) i del CICA (Corpus Informatitzat del Català Antic).

2. Segons es desprèn del *DECat* i del *GDLC*, el quantificador *pler* 'molt' —usual al Maresme i al Rosselló— podria provenir de l'antic infinitiu *plaer* (variant de *ploure*), a través de la locució *a pler* o *a pler* 'molt' o 'lentament' (*Treballava a plaer* 'treballava molt'). Seguint aquest plantejament, *pler* seria un altre infinitiu-adverbi. Tanmateix, Piqueras-Brunet / Rull [en premsa] consideren que prové de l'adjectiu *ple* (en francès es diu *Il y a plein de monde* 'hi ha molta gent'), i per això no es tracta en el treball present.

L'adverbi *poder* (a vegades escrit *podé*, *podè*, *podé* o *podè*) és usual arreu de Catalunya, sobretot a la meitat oriental. Fins i tot figura al diccionari normatiu des del 1995 (*DIECI*), malgrat que fins llavors era vist com un col·loquialisme (encara en la gramàtica de Badia i Margarit (1994: 721) apareix consignat així, i el *DCVB* indica que és un vulgarisme). El seu significat és 'potser, possiblement' i té força llibertat de col·locació.

- [2] *Demà plourà, poder.* [o *Demà poder plourà*; o *Poder plourà, demà.*]
 [3] *Que ens ha tocat la loteria, poder?*
 [4] *Creus que ens donaran la subvenció? —Poder sí.*
 [5] *Poder no era ell.* (exemple extret del *GD62*)
 [6] *Tinc mal de coll, demà poder no podré venir a col·legi.* (exemple extret d'*Oli-veras* (2002: 386))
 [7] *Això s'ho pot enganxar a l'esquena, poder, no?* (doc. oral, Camp de Tarragona, 25-12-2007)
 [8] *[...] jo, que si no arribo á eixalar els meus alegroys, encara podé m'estaria esperant á la terra á ton pare [...].* (Joaquim Riera i Bertran, *Escenas de la vida pagesa*, 1878)
 [9] *¿Que podé hi posará ortigas ó besch, senyor Rector?* (Joaquim Riera i Bertran, *Escenas de la vida pagesa*, 1878)
 [10] *Feia vuit dies... Podé quinze... Podé una mesada que'l vei era mort...* (Josep Morató i Grau, *El tresor*, 1912)
 [11] *Podé si hi hagués anat a les 7 o 7:30 hagués pogut recollir una mínima més baixa.* (fòrum de *Catmeteo*, <<http://forum.catmeteo.com>>, missatge enviat el 22-12-2005)
 [12] *Espero k ningú (be, podé casi ningú) arribi a aket límit.* (Tiamat, «Quan això passi...», web *Relats en català*, <<http://www.relatsencatala.com>>, relat enviat el 3-10-2004)
 [13] *Doncs ja li he fet un raconet per posar-la, tot i què no sé quan podre gaudir d'aquesta fotografia ni sé com quedarà pintada a mà... podé millorarà... podé perdrà tot l'encant.* (blog *Alls cuits mai couen*, <<http://emmatartagliablog.blogspot.com>>, missatge enviat el 28-12-2005)
 [14] *Ah, i per cert, si voleu sapiguer perquè tenim aquesta obsessió en emprar la paraula «barbaritat», jo no us ho sabria dir ben bé (o podé sí) [...].* (blog *En Joan de Sa Bardissa, de l'Empordà estant...*, <http://sabardissenc-emporda.spaces.live.com/?_c11_>)
 [15] *La segona foto em sona, podè que sigui la fàbrica abandonada de Sabadell?* (*Racó Català*, <<http://www.racocatala.cat/forum/llegir.php?idf=4&fil=2536&llindar=1&mode=2&pag=1&idmsg=936813>>, missatge enviat el 26-6-2006)

En alguns parlars, *poder* ha arribat a tenir una morfologia diferent per a cada un dels tres usos. En el dialecte nord-occidental es poden trobar aquestes tres solucions fonètiques: infinitiu-verb *pugué* (amb *r* final elidida), infinitiu-substantiu *poder* (amb *o*

àtona i *r* final generalment pronunciada) i infinitiu-adverbi *podé* (amb *o* àtona i *r* final elidida).³

L'adverbi *tornar* s'utilitza a la Catalunya del Nord i al Principat d'Andorra; Anglada (1993: 144) assenyala que també l'ha trobat a la Cerdanya (si bé actualment és desconegut a la Batllia). A Andorra és un recurs prou viu: es pot sentir —bé que poc— en la parla espontània en gent de mitjana edat i fins i tot en gent relativament jove. Quant a la Catalunya del Nord, és molt viu, i fins i tot el reconeixen com a forma típicament catalana els no catalanoparlants. El seu significat és 'novament, de nou, altra vegada'.

- [16] *Voleu esquiar, tornar?* (exemple fornït per Montserrat Badia, any 2002)
- [17] *Ja ets aquí, tornar?* (exemple extret de Pantebre (1997: 135))
- [18] *Has anat a les rebaixes, tornar?* (exemple extret del *Dictat Nacional* celebrat a Andorra el 24-10-2007, del text fornït per l'escriptor Albert Villaró)
- [19] *Lo nen astossegue molt, tornar.* (exemple extret d'Anglada (1993: 144))
- [20] *Si la gent no ve esmorzarem tornar igual, no?* (doc. oral, Andorra, 22-8-2007)
- [21] *Has canviat de grup tornar?* (doc. oral per Berta Subietas, oït a una persona relativament jove, Andorra, 3-10-2007)
- [22] *Demà quan arribi em posaré amb l'informe, tornar.* (doc. oral per David Gálvez, oït a una persona relativament jove, Andorra, març del 2009)
- [23] *Ja el van tenir, turnà, a casa.* ('ja el van tenir de nou a casa') (localitzat a Co-dalet, Conflent; exemple extret del *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)
- [24] *El Coll del Forn és terme, turná, de Villerac* ('el Coll del Forn torna a ser terme de Villerac') (localitzat a Estoer, Conflent; exemple extret del *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)
- [25] —*És a la Ribera?* —*És pas a la Ribera: és als Cills, turná!* (localitzat a Noedes, Conflent, 1960; exemple extret del *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)
- [26] *Nos vet aquí, tornar, sus de la Passejada [...].* (Albert Saisset, *Catalanades del Rosselló*, 1965 [edició normalitzada gràficament a cura d'Enric Pepratx-Saisset i Joan Marty]; exemple extret de Verdaguer (2002: 311); també figura al *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)
- [27] *Tot s'ha lligat contra la terra, / quin diluvi, tornar, vol destruir lo món.* (Albert Saisset, *Catalanades del Rosselló*, 1965 [edició normalitzada gràficament a

3. Serien infinitius-substantius mots com *poder* 'capacitat, força' (*El poder de Déu és infinit*), *deure* 'obligació' (*El teu deure és complir la llei*), *menjar* 'allò que es menja', *sopar* 'menjada del vespre' (*Farem un soparet*), *parlar* 'manera de parlar' (*El parlar de la Terra Alta*), *riure* 'fet de riure', *somriure* 'fet de somriure', *soterrar* 'enterrament', *lleure* 'oci', *fer un beure* 'prendre alguna cosa', *caler* 'necessitat' (*Tenir caler de fer una cosa*), etc. El *DPron* indica que, en català central, *poder* es pronuncia amb *e* tancada quan és infinitiu-verb i amb *e* oberta quan és infinitiu-substantiu; però, en realitat, sona amb *e* oberta en tots dos casos, i en l'infinitiu-substantiu, a més, sona la *r* final (diu el *DECat*: «Notem que, a diferència de *poder* amb funció verbal (*pudè*), substantivat es pronuncia *pudèr* amb *-r* sensible. [...] Tal com passa també amb *voler*: *per un bulèr de Déu...*»). Per contra, en català central l'adverbi *poder* sí que es diu amb *e* tancada. Hi ha qui creu que aquesta pronúncia es deu a la influència de l'adverbi *potser* (el *GDLC* assenyala que *poder* és una «alteració popular de *potser*»).

- cura d'Enric Pepratrax-Saisset i Joan Marty]; exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 637; vol. VIII, pàg. 607)⁴
- [28] *Sul cop, encén, tornar, la candela aturada*. (Albert Saisset, *Catalanades del Rosselló*, 1965 [edició normalitzada gràficament a cura d'Enric Pepratrax-Saisset i Joan Marty]; exemple extret del *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)

L'adverbi *tornar* pot utilitzar-se absolutament, tal com fan notar Pantebre (1997: 135) per al parlar andorrà i Verdaguer (2002: 311) per al parlar rossellonès.

- [29] *Tornar! Aquest telèfon sone tot lo dia!* (exemple extret de Pantebre (1997: 135))
- [30] *En Joan és malalt. —Tornar!* (exemple extret de Verdaguer (2002: 311))
- [31] *A se poguer pensar: som tant qu'un lleopard! | Tornar, la partida comença!* (Albert Saisset, *Catalanades del Rosselló*, 1965 [edició normalitzada gràficament a cura d'Enric Pepratrax-Saisset i Joan Marty]; exemple extret del *DECat*, vol. VIII, pàg. 607)

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En els estudis gramaticals catalans hi ha poca informació sobre aquesta classe de mots, a excepció del *DECat*. Cal tenir present que sols *poder* té una certa extensió geogràfica i, per a molts lingüistes, és l'únic cas conegut. Tal circumstància pot haver contribuït a aquest buit descriptiu.

Quant a l'infinitiu-adverbi *poder*, el *DECat* fa notar que és present ja al segle XIII.⁵ Coromines sosté aquesta data a partir d'un vers de Ramon Vidal de Besalú. Tot i ser en occità, per a Coromines la presència de l'adverbi *poder* només pot explicar-se per influència del català.

- [32] *Per qu'ieu no-us n'haus poder donar*. (Ramon Vidal de Besalú, segle XIII; exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 636-637)

En tot cas, és un fet que al segle XV ja s'utilitza l'adverbi *poder*.

- [33] *Tu, matant ta muyller, te cuydes millorar d'altre, e poder no serà axí, car auràs-ne altra qui serà pigor [=pitjor] cent vegades*. (Jaume Roig, *Spill o Llibre de les dones*, segle XV; exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 636-637)

4. Aquí es recull la transcripció del volum VI del *DECat* [entrada *poder*]. La transcripció del volum VIII de la mateixa obra [entrada *tornar*] és lleugerament diferent: *Tot s'ha lligat contra la terra, i qu'un diluvi, tornar, vol destruir lo món!*

5. Aquesta dada s'ha de posar en correlació amb una altra, per la seva singularitat: que l'adverbi *potser* apareix, segons el *DECat*, al segle XVII.

- [34] *E la mare de fet l'em prestà. E com fou dalt metent-la per la porta de la àvia en la casa del dit mossèn Albertí, però l'àvia ni la mare de la dita Úrsola no sabia[n] que jo la degués liurar al dit mossèn n'Albertí, que si hu los hagués dit, poder no l'em prestaren ni l'em fiaren. (El cavaller i l'alcaçava, primer quart del segle xv)*

De tornar en dóna dades el DECat, tant a l'entrada poder (vol. VI, pàg. 637) com a l'entrada tornar (vol. VIII, pàg. 607). Indica que, al Rosselló, el verb tornar es pot usar com a adverbi amb el significat de 'novament'.

En el Ross. és més típica i ben curiosa la locució per la qual el verb *tornar*, per si sol, després de substantivar-se s'ha convertit en un veritable adverbi, significant 'de nou', 'altre cop' (sobretot ho sentia molt en el Conflent i alt Ross.): «ja el van tenir, *turnà*, a casa» (ja van tornar-lo a tenir a casa) Codalet; «el Coll del Forn és terme, *turná*, de Villerac» ('torna a ser t. de V.') Estoer; «—És a la Ribera? —És pas a la Ribera: és als Cills, *turná!*» Noedes (1960). En Saïssset, a grapat: «Nos vet-nos aquí, *tornar*, sus de la Passejada [...]»; «sul cop, encén, *tornar*, la candela aturada»; «tot s'ha lligat contra la terra. / qu'un diluvui, *tornar*, vol destruir lo món!»; «a se poguer pensar: som tant qu'un lleopard! / *Tornar*, la partida comença!» (*Catal. d. R.*, 144, 83, 175, 240). (*DECat*, vol. VIII, pàg. 607, entrada *tornar*)

El DECat fa notar, a més, que l'occità també coneix aquest ús.

- [35] *Mirèio èro, tournà, vengudo. (Frederic Mistral, Mirèio, 1859)*

Posteriorment també n'ha donat notícia Verdagner (2002).

tornar² Altre cop. Ex.: «En Joan és malalt. —Tornar!» [...] «Nos vet aquí, tornar, sus de la Passejada» (A. Saïssset). (Verdagner 2002: 311)

Els estudiosos de la llengua catalana a Andorra també n'han donat compte.

Un fenomen de trasllat del verb *tornar* (repetir), que ja coneixíem de la Cerdanya, molt freqüent: *Lo nen astossegue molt, tornar.* (Anglada 1993: 144)

tornar? adv. Un altre cop? novament? Tant pot ser interrogatiu com exclamatiu: **tornar!** Ex.: Ja ets aquí, tornar? O bé: (Ringggg...) Tornar! Aquest telèfon sone tot lo dia! (Pantebre 1997: 135)

[...] l'ús de l'infinitiu del verb *tornar* com a equivalent de la forma *una altra vegada* [...]. (Albert Villarro, text per al *Dictat Nacional* celebrat a Andorra el 24-10-2007)

Com es pot comprovar, hom ha descrit els usos dels infinitius-adverbis; però gairebé no hi ha informació relativa a la seva gènesi. En aquest treball, doncs, s'exposen diverses hipòtesis sobre l'origen dels infinitius-adverbis *tornar* i *poder*. Es reporten les dues hipòtesis formulades per Joan Coromines —que es troben esparses al *DECat*— i se'n formula una altra de nova, de collita pròpia, basada en l'agrupació d'infinitiu. Lògicament, aquesta darrera cal prendre-la amb cautela, a l'espera que noves dades permetin corroborar-la o rebatre-la.

3. LES HIPÒTESIS DE COROMINES

Una primera hipòtesi la trobem en el *DECat* (vol. VIII, pàg. 607, entrada *tornar*). Aquesta obra suggereix, per a *tornar*, que l'ús com a adverbi és una evolució d'una forma substantiva (diu que funciona com a adverbi «després de substantivar-se»: això explicaria que l'adverbi tingui forma d'infinitiu). Amb tot, mostra reticències a aquesta explicació, ja que l'ús com a adverbi d'un infinitiu ho considera un «fenomen insòlit»:

De tota manera, i a desgrat de la grafia que hom li ha aplicat en l'ed. *Catal. d. R.* (que no és la de Saisset, *tournà*) no estic ben convençut que sigui una veritable adverbialització d'infinitiu (fenomen insòlit): ¿no vindria d'una pronúncia contracta de *a tornar*? O d'un *torn ha* 'té torn, té tornada'? (*DECat*, vol. VIII, pàg. 607, entrada *tornar*)

Una segona hipòtesi per a explicar la gènesi dels infinitius-adverbis, més elaborada, és la *metàtesi sintàctica*, formulada pel mateix Joan Coromines. Concretament pel que fa a *poder*, el *DECat* (vol. VI, pàg. 637) parla d'una «adverbialització de la forma impersonal» i no descarta que hagi sorgit per una metàtesi sintàctica, en el sentit que, de [36], pot haver sortit [37].

[36] *Axí-us en podrà prendre.*

[37] *Axí-us en pendrà poder.*

S'entén que la idea és la següent. Una frase com [36] expressa alhora 'possibilitat' i 'futur' sobre l'acció de *prendre*. La 'possibilitat' s'expressa amb *poder* (és la semàntica del mot); i la idea de 'futur' també s'expressa amb *poder*. Al seu torn, el verb *prendre* només té la seva pròpia càrrega semàntica. Seguint el fil de Coromines, es pot pensar que *prendre* absorbeix la idea de 'futur' i per això passa a tenir conjugació en aquest temps, mentre que *poder* conserva únicament la idea de 'possibilitat', de manera que perd la conjugació. A partir d'aquí, *poder* podria ser interpretat com un adverbi, ja que la seva única finalitat és expressar 'possibilitat'.

Per tal de reforçar aquesta segona hipòtesi, Coromines ho compara amb les parles del sud del domini lingüístic alemany, que —almenys al segle XIX— presenten metàtesis sintàctiques semblants considerades col·loquials (la traducció en català és a sota).

[38] *Ich helfe ihm tragen.* (literalment, 'jo ajudo a-ell aguantar') (exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 637)

[39] *Ich trage ihm helfen.* (literalment, 'jo aguanto a-ell ajudar', solució col·loquial) (exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 637; extret, al seu torn, de Bartsch (1869: 68))

[40] *L'ajudo a aguantar-se.*

Coromines també recorre a l'espanyol i al francès antic. A l'edat mitjana, en espanyol es troben casos semblants a l'adverbi català *poder*; i precisament la comparació entre versions d'un mateix text permet veure que hi ha metàtesis sintàctiques.

- [41] *Si en algo menguamos de lo que prometemos | es verguenza e mengua, si cumplir lo podemos.* (Arcipreste de Hita, *Libro del buen amor* [versió lleonesa], segle XIV; exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 637)
- [42] *Si en algo menguamos de lo que prometemos | es verguenza e mengua, si poder lo compliremos.* (Arcipreste de Hita, *Libro del buen amor* [versió castellana], segle XIV; exemple extret del *DECat*, vol. VI, pàg. 637)

Si la hipòtesi de la metàtesi sintàctica exposada per Coromines per a l'adverbi *poder* és vàlida, també ho podria ser per a *tornar*. Segons aquest plantejament, caldria que, d'una oració com [43], es passés a una oració [44].

- [43] *Demà tornarà (a) ploure.*
 [44] *Demà tornar plourà.*

4. HIPÒTESI DE L'AGRUPACIÓ D'INFINITIUS

Una altra hipòtesi —formulada *ex novo* en aquest treball— és l'agrupació d'infini-
 tius. Els verbs *poder* i *tornar* s'usen com a auxiliars i, per tant, es conjuguen;⁶ i també
 poden aparèixer en infinitiu. Aquesta darrera circumstància podria ser el *context precur-*
sor (en anglès, *trigger context*) que permetria, per reanàlisi sintàctica, que tots dos mots
 es gramaticalitzessin.⁷

Cal aclarir que pot haver-hi més d'un context precursor possible. Un primer context
 possible seria una oració d'infinitiu formada per la perífrasi verbal [*poder* + infinitiu] o
 [*tornar* + (a) + infinitiu] en posició de subjecte d'una oració amb verb copulatiu. En aquest
 context, l'infinitiu *poder* i l'infinitiu *tornar* podrien reanalitzar-se i esdevenir adverbis.

- [45] [*Poder*]_{AUX} *anar a les Bahames de franc i no fer-ho és pecat.* ('tenir la possibili-
 tat d'anar a les Bahames de franc i no anar-hi és pecat')
- [46] [*Poder*]_{ADV} *anar a les Bahames de franc i no fer-ho és pecat.* ('segurament anar
 a les Bahames de franc i no anar-hi és pecat')
- [47] *El que vol és [tornar]_{AUX} (a) treballar aquí.* ('treballar aquí de nou és el que vol')
- [48] *El que vol és [tornar]_{ADV} treballar aquí.* ('treballar aquí de nou és el que vol')

6. Hom pot considerar que els auxiliars del català són *va*, *haver*, *ser* i potser algun altre, i que els
 verbs modals (com *poder*) i aspectuals (com *tornar*) no són ben bé auxiliars (seguint una distinció usual
 en les gramàtiques angleses). Aquí s'usa el concepte *auxiliar* de manera generosa, incloent-hi els modals
 i els aspectuals. En tot cas, no considerar auxiliars *poder* i *tornar* no invalida la hipòtesi exposada.

7. Per al concepte de *reanàlisi*, vegeu Brinton / Traugott (2005) i Langacker (1977); en català,
 vegeu Pérez Saldanya (1996; 2004). En el cas de *poder*, cal tenir present que el significat de 'possibili-
 tat' en realitat abraça tres sentits: 'aleatorietat' (*El gerro pot caure, tan a la vora*); 'permissió' (*L'estu-*
diant pot demanar una revisió de l'examen); 'capacitat' (*No puc arribar dalt de tot; El vent pot arran-*
car arbres). Segurament és més fàcil que es gramaticalitzi com a adverbi quan té el primer sentit.

Un pic *tornar* i *poder* s'haurien emancipat del seu rol com a auxiliars, ja passarien a formar part del lexicó com a adverbis, i per tant amb una certa llibertat de posició.

[49] *Poder no era ell, qui trucava.*

[50] *En Joan és malalt. —Tornar!*

Un segon context possible seria la concatenació d'auxiliars. Com és sabut, els auxiliars poden concatenar-se. En la combinatòria, cada auxiliar A que rep abans un auxiliar B pren la forma del verboide (forma verbal impersonal) que pertoca a la construcció de l'auxiliar B.

[51] *He hagut de dir-ho.* ([*haver* + participi] i [*haver* + *de* + infinitiu])

[52] *Estic mirant de dir-ho.* ([*estar* + gerundi] i [*mirar* + *de* + infinitiu])

[53] *Vam anar dient-ho.* ([*va* + infinitiu] i [*anar* + gerundi])

En la combinació hi ha un ordre establert, en funció del *grau de perifrasticitat*, és a dir, segons si l'auxiliar està més o menys gramaticalitzat. Els verbs que estan molt gramaticalitzats, i que per tant pràcticament només s'utilitzen com a auxiliars, solen anar més enfora, més lluny del verb principal (Pérez Saldanya 1996). Així, un verb més gramaticalitzat, com *haver*, ha d'anar més enfora —més allunyat del verb principal, més a l'inici de la seqüència— que un verb no tan gramaticalitzat, com *tornar*.

Els auxiliars verbals que posseeixen un significat més pròxim al típicament verbal ocupen les posicions més pròximes al verb principal i, per contra, aquells que posseeixen un significat més gramaticalitzat i abstracte se situen en posicions estructurals més allunyades. Tenint en compte aquesta idea, es pot concloure que els auxiliars que ocupen posicions immediates al verb principal són els aspectuals (i. e. *començar a*) i els modals deòntics (i. e. *haver de*), seguits de l'auxiliar temporal-aspectual *haver* i, finalment, de l'auxiliar temporal *anar* i els modals epistèmics (i. e. *deure*). [Nota a peu de pàgina núm. 26] Aquesta ordenació sintàctica està íntimament relacionada amb el principi de rellevància morfològica de Bybee (1985), segons el qual el grau de proximitat semàntica entre un morfema i un lexema sol quedar reflectit mitjançant el grau de proximitat i de fusió entre tots dos elements. Quant als morfemes verbals, aquest principi es tradueix en el fet que els morfemes més pròxims al verb són els aspectuals (puix que incideixen directament sobre el temps intern de l'esdeveniment), després els temporals (que delimiten el temps extern) i finalment els modals (que fan referència a la manera subjectiva com l'emissor concep l'esdeveniment). (Pérez Saldanya, 1996: 101)

Chomsky (2002 [1957]: 39) va descriure l'ordre d'auxiliars per a l'anglès.

[54] Aux → C(M) (*have+en*)(*be+ing*)(*be+en*)⁸

Bonet / Solà (1986: 102-103) i Espinal (1983: 74 i ss.) ho han adaptat al català.

8. En aquest esquema, C és la conjugació; M és el lloc dels modals (que en anglès són —segons Chomsky— *will, can, may, shall, must*); i, després, vénen els auxiliars *to have* i *to be*. Warner (1993: 33) dóna el mateix ordre: modal / 'perfect' *have* / 'progressive' *be* / 'passive' *be* / verb principal.

[55] (va- + -r) (hav- + -t) (est- o an- + -nt) (s- + -t)⁹

Això explicaria, per exemple, que es pugui dir [56] i no pas [57].

[56] *Ha tornat a caure.*

[57] **Torna a haver caigut.*

Pel que ens ocupa, *tornar* és un auxiliar poc gramaticalitzat i, per tant, manté part del seu semantisme: quan es diu *tornem a jugar* (o *tornam jugar*, com s'usa en els parlars illencs) hi ha poca diferència semàntica respecte de *tornem al mercat*. El verb *poder* funciona bàsicament com a auxiliar, però també és menys gramaticalitzat que *haver* o la forma *va* del perfet. Per això, en una concatenació d'auxiliars, tant *tornar* com *poder* cauen prop del verb principal, mentre que altres auxiliars solen caure'n allunyats (*poder* pot anar més a prop del verb principal o més lluny, segons què es vulgui dir; és a dir, els exemples [56] i [57] amb *poder* serien ambdós possibles). Recordem, a més, que un auxiliar A que rep un altre auxiliar B pren la forma de verboide que regeix l'auxiliar B; i que la majoria de perífrasis verbals són d'infinitiu. En aquest context, el resultat és que, en una combinatòria llarga d'auxiliars, *tornar* i *poder* sovint queden a tocar del verb principal; i també és força probable que vagin en infinitiu.

[58] *Prova de tornar (a) dir-ho.*

[59] *Deu estar mirant de tornar (a) dir-ho.*

[60] *Va arribar a haver de tornar (a) dir-ho.*

[61] *Anava a tornar (a) dir-ho, però al final no ho va dir.*

[62] *No gosa (a) tornar (a) dir-ho.*

[63] *Solia (a) tornar (a) dir-ho cada dinar.*

[64] *Hauria volgut poder dir-ho.*

[65] *Mai no he deixat de poder dir-ho.*

Una concatenació llarga d'auxiliars és possible. Però, com més complexa és una cadena d'auxiliars, més difícil és de sostenir —podem dir que *pesa* molt—, ja que es redueixen les possibilitats d'entendre el missatge. En aquesta circumstància, és possible que, per tal de desembussar la concentració d'auxiliars, es produeixi una mena de curtcircuit: l'auxiliar menys gramaticalitzat (és a dir, el que té menys natura d'auxiliar i que queda més a prop del verb principal) podria ser reinterpretat com un mot de natura adverbial i, així, podria desenganxar-se de la cadena d'auxiliars. És factible considerar, doncs, que, en les construccions amb dos o més auxiliars a banda de *tor-*

9. Reproduïm el formulisme de Bonet / Solà (1986); *va-* representa l'auxiliar *va*; *hav-* representa *haver*; *est-* representa *estar*; *an-* representa *anar*; *s-* representa *ser*; *-r* representa l'infinitiu; *-t* representa el participi; *-nt* representa el gerundi. A banda, cal dir que la combinatòria és més possible entre auxiliars allunyats, com (*va- + -r*) i (*s- + -t*), situats un a cada punta de la cadena; i és menys factible entre auxiliars propers, com seria el grup format per (*va- + -r*) (*hav- + -t*) i els modals situats entremig. Diguem, finalment, que Picallo (1990) i Gavarró / Laca (2002: 2721-2723) han analitzat els diversos casos possibles de combinació entre auxiliars, tot establint algunes regles i limitacions.

nar o *poder*, aquests dos verbs probablement es reanalitzen i adquireixen la categoria d'adverbi.

- [66] *Va haver d'arribar a [tornar]_{AUX} (a) dir-ho.*
 [67] *Va haver d'arribar a [tornar]_{ADV} dir-ho. > Va haver d'arribar a dir-ho tornar.*
 [68] *Han hagut d'estar mirant de [poder]_{AUX} dir-ho.*
 [69] *Han hagut d'estar mirant de [poder]_{ADV} dir-ho. > Poder han hagut d'estar mirant de dir-ho.*

En qualsevol cas, tampoc és descartable que es donin reanàlisis en concatenacions d'auxiliars curtes.

- [70] *Hauríem de [poder]_{AUX} tenir-ho arreglat.*
 [71] *Hauríem de [poder]_{ADV} tenir-ho arreglat. > Poder hauríem de tenir-ho arreglat.*
 [72] *Hauré de [tornar]_{AUX} a anar a la botiga.*
 [73] *Hauré de [tornar]_{ADV} a anar a la botiga. > Hauré d'anar a la botiga tornar.*

Però una concatenació llarga sembla que afavoreix les reinterpretacions.

Diguem, a més, que aquesta hipòtesi permet explicar per què no existeixen els infinitius-adverbis *soler* (que significaria 'sovint') i *deure* (que significaria 'potser'). Els auxiliars *soler* i *deure* apareixen al principi d'una concatenació d'auxiliars, és a dir, lluny del verb principal. La posició més externa d'aquests dos auxiliars pot tenir relació amb la manca dels infinitius-adverbis corresponents.

Un tercer context possible seria una oració d'infinitiu formada per la perífrasi verbal [*poder* + infinitiu] o [*tornar* + (a) + infinitiu] actuant com a complement verbal de verbs com *preferir*, *voler*, *proposar*, *suggerir*, *demanar*, etc.; o com a subjecte de verbs que indiquen 'obligació' (*tocar* 'ser obligatori', *caldre*, etc.) o bé 'agradabilitat' (tipus *agradar*) o el contrari (tipus *doldre*). En aquest context, *poder* i *tornar*, mitjançant una reanàlisi, podrien deslligar-se sintàcticament de l'estructura i esdevenir mots lliures.

- [74] *Vols [poder]_{AUX} anar-hi tu mateix, oi?*
 [75] *Vols [poder]_{ADV} anar-hi tu mateix, oi? > Poder vols anar-hi tu mateix, oi?*
 [76] *Us agrada [poder]_{AUX} fingir.*
 [77] *Us agrada [poder]_{ADV} fingir. > Poder us agrada fingir.*
 [78] *Ara toca [tornar]_{AUX} (a) començar.*
 [79] *Ara toca [tornar]_{ADV} començar. > Ara toca començar tornar.*
 [80] *Li dol [tornar]_{AUX} (a) suspendre l'acte.*
 [81] *Li dol [tornar]_{ADV} suspendre l'acte. > Li dol suspendre l'acte tornar.*

Un quart context possible seria una oració d'infinitiu formada per la perífrasi verbal [*poder* + infinitiu] o [*tornar* + (a) + infinitiu] introduïda per una preposició. És una estructura sintàctica que —sembla— facilita prou la reanàlisi.

- [82] *El jutge que porta el cas ha decidit aquest vespre prorrogar la declaració dels detinguts fins demà per poder aclarir els fets i l'autoria de l'agressió mortal. (Vilanova Digital, 22-1-2008, <<http://www.vilanovadigital.com/serveis/arxiu/getfiledsources.asp?type=1&id=18571&year=2008&month=5>>)*
- [83] *El jutge vol convocar de nou els testimonis per tornar a interrogar-los.*

Si hi ha dues oracions d'infinitiu coordinades, la possibilitat de reanàlisi segurament és més elevada —més que no pas en oracions simples—, ja que els infinitius *poder* i *tornar* queden bastant lluny del lloc on els tocaria anar si hi hagués una única oració simple i, per tant, segurament és més fàcil que se'n deslligui.

- [84] *El jutge ha anat al lloc dels fets per inspeccionar l'escenari del crim i [poder]_{AUX} aclarir què va passar.*
- [85] *El jutge ha anat al lloc dels fets per inspeccionar l'escenari del crim i [poder]_{ADV} aclarir què va passar.*
- [86] *He anat a [tornar]_{AUX} (a) engegar la calefacció.*
- [87] *He anat a [tornar]_{ADV} engegar la calefacció. > He anat a engegar la calefacció tornar.*
- [88] *A l'empresa ens hem d'esforçar més per a [tornar]_{AUX} (a) ser capdavanters.*
- [89] *A l'empresa ens hem d'esforçar més per a [tornar]_{ADV} ser capdavanters. > A l'empresa ens hem d'esforçar més per a ser capdavanters tornar.*

En el cas de *poder*, sembla que la reanàlisi es pot produir amb facilitat si la preposició és *per*, i no sembla tan fàcil que es doni quan hi ha altres preposicions, com *de* (fixem-nos que, en els exemples següents, quan no hi ha la preposició *de* la gramaticalització és més factible). En canvi, amb *tornar* sembla que la reanàlisi es pot donar amb facilitat independentment la preposició que hi hagi.

- [90] *Aquest venedor té com a objectiu el de [poder]_{AUX} convèncer-nos de la bondat del seu producte.*
- [91] *?Aquest venedor té com a objectiu el de [poder]_{ADV} convèncer-nos de la bondat del seu producte.*
- [92] *?Aquest venedor [poder]_{ADV} té com a objectiu el de convèncer-nos de la bondat del seu producte.*
- [93] *Aquest venedor [poder]_{ADV} té com a objectiu convèncer-nos de la bondat del seu producte.*

5. LÍMITS DE LA HIPÒTESI D'AGRUPACIÓ D'INFINITIUS

La hipòtesi d'agrupació d'infinitius presenta algunes objeccions. La primera és que dona un resultat satisfactori per a *tornar*, però no tant per a *poder*. En efecte, *tornar* té el mateix abast sobre l'oració tant si actua com a auxiliar com si actua com a adverbi. Dit

d'una altra manera: el sentit de l'oració no varia. En aquest cas, la reanàlisi es produeix sense abruptesa.

Per contra, la gramaticalització de *poder* implica un canvi d'abast. Quan funciona com a auxiliar indica 'possibilitat' de l'acció expressada per l'infinitiu que ve després; en canvi, quan funciona com a adverbí indica 'possibilitat' de l'acció expressada per tota l'oració (vegeu, com a mostra d'aquest canvi d'abast, [45]-[46]). Per tant, la reanàlisi es produeix amb abruptesa. Això potser dóna més força al context de les oracions d'infinitiu coordinades, ja que, en aquest cas, el canvi d'abast del mot *poder* és molt menor (vegeu, com a mostra, [84]-[85]).

Una segona objecció és que hi ha altres verbs que, seguint les pautes descrites, haurien pogut esdevenir infinitius-adverbis, circumstància que no s'ha donat. Si ens centrem en el context de la concatenació d'auxiliars, hi ha auxiliars que també poden anar a tocar del verb principal i no han esdevingut adverbis. Per exemple, *deixar* en les perífrasis verbals [*deixar* + *de* + infinitiu] i [*deixar* + infinitiu], que sol anar a prop del verb principal quan hi ha una concatenació d'auxiliars; i, fins i tot, segons què es vulgui dir s'ha de posar abans o després de *poder*.

- [94] *Va haver d'arribar a fer-lo deixar de fumar.*
- [95] *Va haver d'arribar a deixar anar el paquet.*
- [96] *No puc deixar de pensar en ell.*
- [97] *~No deixo de poder pensar en ell.*
- [98] *Mai no he deixat de poder dir-ho.*
- [99] *No t'hi puc deixar anar.*
- [100] *~No t'hi deixo poder anar.*

Semblantment, els verbs *començar* i *acabar* ocorren en construccions que són o poden considerar-se perífrasis verbals: [*començar* + *a/de* + infinitiu], [*acabar* + *de* + infinitiu] (aquesta, amb dos sentits), [*començar* + *per* + infinitiu] i [*acabar* + *per* + infinitiu]. En concatenacions d'auxiliars també solen anar prop del verb principal; i a cops poden anar entre *poder* i *tornar* i el verb principal (però no sempre).

- [101] *Torna a començar a ploure.*
- [102] *~Comença a tornar a ploure.*
- [103] *Pot començar a ploure.*
- [104] **Comença a poder ploure.*

En el context d'oracions amb *agradar* o *doldre* i en el context d'oracions que tenen com a subjecte una oració d'infinitiu el problema és el mateix.

- [105] *No li agrada deixar de fumar.*
- [106] *Li dol deixar de fumar.*
- [107] *Li agrada deixar fer els subordinats.*
- [108] *Li agrada (de) començar a treballar aviat.*
- [109] *Li agrada (d')acabar de treballar aviat.*
- [110] *Deixar fer els altres és la seva manera d'obrar.*

I el context d'oracions d'infinitiu introduïdes per preposició planteja el mateix dubte, en especial en casos com la perífrasi verbal [*mirar + de + infinitiu*], on *mirar* té el sentit de 'procurar'.

- [111] *El jutge ha anat al lloc dels fets per inspeccionar l'escenari del crim i mirar d'aclarir què va passar.*
 [112] *El jutge ha anat al lloc dels fets per inspeccionar l'escenari del crim i començar a aclarir què va passar.*

El fet és que en català no hi ha infinitius-adverbis com *deixar* 'ja no' o 'permetent', *començar* 'de fa poc', *acabar* 'de fa poc no' o *mirar* 'intencionadament'.

- [113] **Ara plora deixar.* ('ara ja no plora')
 [114] **Ara plora deixar.* ('ara permet que plori')
 [115] **Ara plora acabar.* ('ha plorat fa poc')
 [116] **Ara plora començar.* ('fa poc que plora')
 [117] **Cal aclarir els fets, mirar.* ('cal aclarir els fets intencionadament')

Hi ha una possible explicació a tot això: tant *poder* com *tornar* no duen nexes preposicional que els uneixi amb l'infinitiu següent.¹⁰ En canvi, *deixar* du nexes *de* en una de les dues perífrasis verbals, *mirar* també du nexes *de* i *començar* i *acabar* també duen nexes (*a* i *de*, respectivament, i també *per*, fonèticament més consistent). El fet que hi hagi un nexes amb certa entitat fonètica pot representar una certa minva de les possibilitats que un auxiliar esdevingui adverbi.

Finalment, queden algunes ombres de tipus sintàctic. Per exemple, l'infinitiu-adverbi *poder* pot anar al principi de l'oració, mentre que l'infinitiu-adverbi *tornar* sol anar posposat o, en tot cas, molt cap al final de l'oració; però no es troba al principi. Al seu torn, l'infinitiu-adverbi *tornar* pot funcionar com a predicat independent (abans o després d'una oració), mentre que l'infinitiu-adverbi *poder* no sembla que pugui funcionar solt (en tot cas, hom respon *poder sí*, més rarament diu *poder* i *prou*). Caldria explicar la raó d'aqueixes diferències i veure si es deuen a l'evolució particular de cada infinitiu-adverbi, a alguna incidència en el procés de reanàlisi o bé a restriccions degudes a la seva pròpia semàntica.

6. LA GRAMATICALITZACIÓ DE *PODER*, UN FENOMEN GENERAL

Sobre el procés de gramaticalització de *poder* encara cal tenir en compte un altre fet. D'entrada, no és estrany que algunes formes verbals es gramaticalitzin i adquireixin un

10. És cert que *tornar* pot tenir nexes *a*; però en alguns parlars no en té i, a més, si en té es pot confondre fonèticament amb la darrera vocal de *tornar* (en aquells parlars que no articulen la *r* final) o de *torna* (forma d'imperatiu i 3a persona del present d'indicatiu).

valor modal. En aquest sentit, els infinitius-adverbis tampoc haurien de considerar-se una raresa lèxica.¹¹

Però, a més, moltes llengües indoeuropees o properes geogràficament a aquesta família creen els adverbis que indiquen ‘possibilitat’ o ‘probabilitat’ (‘de dubte’, en diu Badia i Margarit (1994: 721)) recurrent al verb *poder*. Per tant, és un fenomen prou general en diverses llengües, i no ha d’estranyar que l’infinitiu *poder* hagi esdevingut adverbi.

Ramat / Ricca (1998: 232-237) afirmen que, en moltes llengües, l’adverbi que indica ‘possibilitat’ o ‘probabilitat’ ha estat diacrònicament molt inestable, s’ha anat perdent i s’ha anat generant de nou. Aquests autors sostenen que hi ha diversos patrons per a crear l’adverbi esmentat. Tals patrons són:¹²

- El patró «saber» [know]: espanyol *quizá* o *quizás* (original ‘qui sap’ —segons el *DRAE* prové del llatí *qui sapit* ‘qui sap’—); portuguès antic *quicá* (ídem); albanès *kushedi* (original *kush-e-di* ‘qui ho sap’); ossètic *či zony* (original ‘qui sap’); s’hi pot afegir el català *vés a saber* (i *aneu a saber*, *vagi a saber*, etc.). Algun cop es diu en primera persona: gòtic *wait-ei* (original ‘(jo) sé que’); occità *bensai* (original ‘ben sé’). Aquí cal afegir-hi el català *quessió* o *quissió* ‘potser sí, potser no’ (original ‘què sé jo’), usual al sud del País Valencià (Segura Llopes 2003: 155). El *DECat* (vol. VI, pàg. 231-249) reporta la locució adverbial catalana *pansé que* ‘potser’ i apunta si no és una variant de *potser* o de *ben sé que*, cas en què seria del patró «saber» reforçat amb *ben*.
- El patró «creure/suposar» [believe/suppose]: serbocroat *valjada* o *valjda* (original ‘és mèrit que’); tok pisin (crioll de l’anglès) *atink* (original anglès *I think* ‘penso’ (Brinton / Traugott 2005: 160)). Hi pot haver reforç amb *que*: albanès *mba-se* (original ‘espero que’); calabrès *pensuca* ‘potser’ (original ‘penso que’). En aquest patró hi ha el subpatró «dir»: català sud-valencià *dió* ‘potser sí, potser no’ (original ‘dic jo’) (Segura Llopes, 2003: 155). També en aquest cas pot haver reforç amb *que*: espanyol sud-americà *dizque* ‘sembla que’ (original ‘diu que’) (Company, 2004); sard *nacchi* ‘sembla que’ (original *narat chi* ‘diu que’). (L’adverbi hongarès *talán* es

11. Com a mostra hi ha els verbs de percepció visual (*mirar* i *veure*) en imperatiu (*Mira que insultar-lo!* ‘sorprenentment, va insultar-lo’; *És clar que dimitirà, ves [o veges] què ha de fer, sinó!*; *El xiquet ha anat al bosc i ha caigut al riu: ves si no li he dit vegades que no s’endinsi al bosc!*; *Vejam [o ves] si no vindràs a la festa, tu, ara!*; *Ves que no hagi de tancar l’empresa, mira què et dic!* [o ves què et dic!]). Una altra mostra és l’expressió *diu que*. Sol usar-se com a fórmula introductòria per a indicar impersonalitat (*Diu que arreglaran la carretera*; *Diuen que la humanitat desapareixerà en pocs segles*), i si es posposa perd la conjunció (*La humanitat desapareixerà en pocs segles, diuen*), però a les Terres de l’Ebre i al Maestrat la conjunció es manté, sobretot si té aquest valor de marca d’impersonalitat (*Ha perdut la barca, diu que*; *La humanitat ha de desaparèixer, diu que*). Pérez Saldanya (2004: [9]) dóna compte d’aquest cas —posa com a exemple *Ha apujat molt el preu de les carxofes, diu que*—, i ho circumscriu en «alguns parlars de Castelló»; però de fet s’estén pel tram baix del riu Ebre. Al sud del País Valencià s’empra de manera anàloga les expressions *se veu que* i *pareix que* (*Ha vingut el xiquet, se veu que*; *Se n’ha anat a dormir, pareix que*; exemples extrets de Segura Llopes (2003: 155)).

12. La majoria d’exemples que segueixen s’han extret de Ramat / Ricca (1998: 232-237), llevat d’alguns que s’han extret de Brinton / Traugott (2005: 81) i alguns altres de collita pròpia. Els noms dels patrons són traducció de com els anomenen Ramat / Ricca (1998); es consignen també les formes originals emprades per aquests autors (llevat del patró «si+passar», al qual no donen nom).

tracta al següent patró perquè el verb *talál* vol dir ‘trobar’; però cal fer notar que també vol dir ‘creure’).¹³

- El patró «atzar» [chance]: català *tal vegada* o *tal volta*;¹⁴ català illenc *per ventura* o *pentura* (original *per ventura* ‘per sort’);¹⁵ espanyol *por ventura* (ídem); espanyol *tal vez* (original ‘tal vegada’); portuguès *talvez* (ídem); espanyol *acaso* en determinats contextos (original *a caso* ‘en el cas’); llatí *forsit* (de *fors sit* ‘ser l’atzar’); anglès *perhaps* (de la preposició llatina *per* i el mot *hap* en plural).¹⁶ En aquest patró hi ha el subpatró «trobar»: hongarès *talán* (del verb *talál* ‘trobar’, ‘creure’); lituà i letó antics *rasi* (original ‘tu trobaràs’). I el subpatró «camí» amb quantitatiu: alemany suís *alwääg* (original ‘tot camí’).¹⁷
- El patró «fàcil» [easy]: txec *snad* (emparentat amb *snadný* ‘fàcil’). Sovint es reforça amb *bé*: occità *benleu* o *beleu* (prové de BEN LEVE ‘ben lleu, ben senzill’), que ha passat al català del Rosselló com a *belleu* ‘potser’; alemany *vielleicht* i neerlandès *wellicht* (amb *viell* i *wel* ‘ben’ i *leicht* i *licht* ‘fàcil, lleugerament’). En aquest patró

13. El patró «creure/suposar» ha permès crear, en català, un altre adverbi que gairebé significa ‘potser’: *pensem*. Aquesta forma verbal es fa servir com una marca de suposició, amb el valor de ‘tenir la certesa’ o ‘considerar’. Apareix en contextos en què a vegades no concorda amb el subjecte, fet que es pot considerar un índex de gramaticalització: *El Consell Comarcal ha confeccionat un geoportal que pensem us pot ser de molta utilitat* (web del Consell Comarcal del Pallars Sobirà, <<http://www.pallarssobira.cat>>, 19-12-2007); *Us adjuntem seguidament uns materials complementaris, que pensem us poden ser d'utilitat en el moment de preparar la documentació: [...]* (Fundació Pere Tarrés, <<http://www.peretarres.org/mcec/estiu/decret137a.pdf>>); *A continuació et mostrem un guió-memòria que pensem et serà útil [...]* (web *Joves.net*, Generalitat Valenciana, <<http://joves.net/campanyes/de-l-estudi-al-treball/web-del-treball/autocupacio?currentitemid=676>>). El sentit de ‘suposició’ pot acabar desembocant en un sentit de ‘possibilitat’ si el procés de gramaticalització reïx. Cal tenir present que els verbs *pensar*, *creure* o *trobar* adopten sovint un valor modal (*Penso* [o *crec*] *que no ho fas bé; Trobo que no ho fas bé; No ho fas bé, trobo; Crec que plourà. —Trobes?*). Aquest ús també es troba en anglès, i Brinton / Traugott (2005: 22) han mirat d’explicar-ne el funcionament (de la frase *I think that exercise is really beneficial* es passa a *Exercise is really beneficial, I think*). Thompson / Mulac (1991: 313), que anomenen aquest cas *epistemic parentheticals*, sostenen que hi ha una correlació entre la freqüència, els subjectes de primera persona (*pensem* és primera persona de plural) i les oracions sense *that*, fenomen tan típic de l’anglès però que es pot trobar en català (*pensem que serà útil > pensem serà útil*).

14. L’italià *talvolta* significa ‘algun cop’; per tant, ha pres un altre sentit.

15. L’expressió *per ventura* significa, en un origen, ‘per atzar’. El mot *ventura* significa ‘allò bo o dolent, impossible de preveure amb certesa, que pot passar a algú’ i s’usa en construccions fixades, com *bona ventura* ‘bona sort’, *mala ventura* ‘mala sort’ o *provar ventura* ‘provar sort’. Prové del llatí *ventura*, participi de futur de *venire* ‘venir’ (per tant, *ventura* és ‘allò que ha de venir’). L’expressió *per ventura* s’usa especialment per a significar que el que s’ha dit no és cert: *Que ets ric, per ventura? Doncs per què li dones tants diners?* (exemple extret del *GDLC*). A partir d’aquí, la construcció *per ventura* pot agafar el significat de ‘potser’: *I en Ricard? —Per ventura vindrà demà*. A les Illes es diu *perntura*, amb reducció fonètica, un índex de gramaticalització.

16. En anglès mitjà tardà, *hap* significa ‘atzar, encert’. Ha donat el verb *happen* ‘ocórrer, tenir lloc’. Per a més informació sobre *perhaps*, vegeu Brinton / Traugott (2005: 81).

17. Compareu-ho amb un altre adverbi anglès, *always* ‘sempre’ (en origen, ‘tot camins’). En el català del Camp de Tarragona, les Terres de l’Ebre, la plana de Lleida i l’Alt Pirineu, *camí* també pot significar ‘vegada, volta’ (*La veïna ja ha vingut tres camins a veure’m!*).

hi ha el subpatró «ràpid» [quickly], ja que una cosa que és fàcil de fer també és ràpida de fer: grec clàssic *tákha* (de *takhýs* ‘ràpid’).

- El patró «si+passar»: basc *beharbada* (original ‘si és necessari’); calabrès *sambatti* (original *s’ambatti* ‘si passa’).
- El patró «certament» [certainly]: català *segurament* ‘probablement’ (original ‘de manera segura’); francès *sans doute* ‘probablement’ (original ‘sens dubte’); polonès *pewnie* ‘certament’ i ‘probablement’; turc *herhalde* ‘probablement’ (original ‘en qualsevol cas’). Es poden generar oracions aparentment estranyes, contraposant *segurament* i *segur*.

[118] *Segurament arribaré demà; però no ho sé segur.*

- El patró «poder+(ser)» [may/can (be)]: català *potser*; francès *peut-être* (original ‘pot ser’); anglès *maybe* (original ‘pot ser’); eslovè *morebiti* (original ‘pot ser’); estonià *võib-olla* (original ‘pot ser’); danès *måske* (original ‘pot passar’). Hi pot haver reforç amb *que*: calabrès *podeschi* (original ‘pot ser que’); sicilià *pòzzica* (original ‘pot ser que’). Ramat / Ricca (1998) indiquen que algunes llengües es queden només amb el segment *poder*, i reporten el polonès *może* (original ‘pot’) i el lituà *gal* (original ‘pot’);¹⁸ però n’hi ha més casos, com el grec *mporei* ‘potser’ (emparentat amb el verb *mporo* ‘poder’), l’hongarès *lehet* (original ‘poder’, infinitiu) i l’espanyol *puede* (3a persona del present d’indicatiu de *poder*).

[119] *¿Vamos a ganar el partido? —Puede.*

A la proposta descriptiva de Ramat / Ricca (1998) hi podríem afegir algun altre patró, com «igual»: català i espanyol *igual* (els diccionaris catalans no reconeixen aquest ús i hi ha qui ho considera un castellanisme), espanyol *lo mismo*, anglès *like* (en origen, ‘com’ o ‘igual’), *belike* o *likely*, grec *isos* (en origen, ‘igual’).

[120] *L’any vinent igual acabo la carrera.*

En català, el patró «poder+(ser)» —que és el que ens interessa— ha donat uns quants adverbis de possibilitat. Amb *ser* tenim l’adverbi *potser*.

[121] *Demà potser plourà.*

A vegades, *potser* es diu amb algun element més. Així, a l’extrem sud del País Valencià es diu *pot ser-ho* (Segura Llopes 2003: 155).

[122] *T’agra(d)a el que t’he donat? —Pot ser-ho.*

18. Segons Brinton / Traugott (2005: 81), els adverbis del polonès i del lituà provenen de *możet’ byt’* ‘pot ser’ i *galbūt* ‘pot ser’. Per a Ramat / Ricca (1994: 297; 1998: 235), l’adverbi lituà simplement prové de *gal* ‘(ell) pot’.

I el *DECat* indica que, en català antic, era usual l'expressió *pot-se-fer*, amb *pot*, l'infinitiu *ser* i l'infinitiu *fer*.

Sense *ser*, aquest patró també ha donat un adverbi de possibilitat en català. A la Catalunya del Nord s'empra l'expressió *se pot* (o *se podria*) 'és possible'. En dona compte Verdaguer (2002).

poder² [...] L'expressió *se pot* significa 'és possible'. «Se pot que ploqui»; «Se podria que fos aqueixa!» (P. Burlaner); és potser un occitanisme. L'expressió completa és *Se pot fer, se pot pas fer*, que significa 'és possible i no és possible'; es tracta d'una expressió antiga: «No es pot fer entre els vius jo converse» (J. Roís de Corella). (Verdaguer, 2002: 247-248)

En aquest darrer patró cal incloure-hi, doncs, l'infinitiu-adverbi *poder*. La conclusió és que l'obtenció de l'adverbi *poder* es deu a un fenomen general del llenguatge, si més no de les llengües indoeuropees i de les que hi ha entorn seu (com l'hongarès).

Quant a *tornar*, en català hi ha altres mots pareguts que també funcionen com a adverbis. El *DECat* (vol. VIII, pàg. 613) reporta la paraula *tornamai*. Indica que és un adverbi que significa 'de nou', 'també', 'així mateix'. Aquest adverbi existeix en occità (*tourno-mai*) i, segons el *DECat*, el mot català podria provenir de l'occità.

[123] *A Santa Maria, turnamai, hi ha tres rocs en filereta.* (doc. oral, el Barcarès, Rosselló, 1960; exemple extret del *DECat* (vol. VIII, pàg. 613))

Al seu torn, el parlar alguerès té l'adverbi *torna* (pronunciat *tona* o *tonna*, havent passat per la pronúncia *tolna*), que significa 'altra vegada, de nou' (Bosch, 2002: 158). En el llenguatge estàndard sol escriure's *torna* (*El català de l'Alguer*, pàg. 59).

[124] *Tornava torna, de nit.* (exemple extret de Bosch (2002: 158))

[125] *És eixit per anar en campanya torna.* (exemple extret de Bosch (2002: 158))

[126] *Lo maití era torna verd.* (exemple extret de Bosch (2002: 158))

Aquests dos casos (*tornamai* i *torna*) permeten pensar que, per a crear adverbis iteratius, també hi ha una certa tendència a gramaticalitzar una forma verbal.

7. ENCAIX AMB EL CONCEPTE DE *COVERB*

Els infinitius-adverbis poden considerar-se *coverbs*, tal com s'entén aquest concepte en la tradició gramatical russa i europea.¹⁹ Tal precisió —la referència a la tradició gra-

19. El terme *coverb* (anglès *coverb* o *converb*, alemany *Koverb* o *Konverb*, francès *coverbe*, espanyol *coverbo*, abreujat *CoV*, *cov.* o *CONV*) és utilitzat per autors com Roy (1976), Nedjalkov / Nedjalkov (1987), Nedjalkov (1998), Maas (1995), Ramat / Ricca (1994: 300), Haspelmath / König (1995), Kronning (1996; 2003), Lehmann (2002), Do-Hurinville (2006), Baker / Harvey (2006), Amberber (2006), etc.

matical russa i europea— és pertinent perquè, fora d'aquest àmbit, el terme *coverb* té altres aplicacions. Així, en l'estudi dels criolls designa un auxiliar obtingut a partir d'un verb d'una altra llengua (generalment la llengua colonitzadora);²⁰ i, en les llengües asiàtiques, designa un concepte que es pot equiparar als *verbs seriats* (en anglès, *serial verbs*) i als auxiliars. En qualsevol cas, *coverb* és un terme propi de la tradició gramatical asiàtica, adaptat posteriorment per lingüistes russos i europeus (Creissels (2004: 13) afirma que és un concepte extret de les llengües altaiques).²¹

20. El crioll de les Seychelles, basat en el francès, usa com a auxiliars formes verbals no conjugades provinents d'infinitius (Kriegel, 2000). Així, el mot *ganny* prové de *gagner* 'guanyar'; en diverses parles africanes s'usa com a verb ple amb el sentit d' 'obtenir', però a les Seychelles s'usa com a auxiliar de passiva: *Dis etidyan sorti Politeknik in ganny envite [...]* (*Nation*, 26-10-1999) és *Deu estudiants de l'Escola Politècnica han set invitats*. Igualment, el mot *fer* prové de *faire* 'fer' i s'usa en el mateix context que la perifrasa verbal causativa del català, però sense conjuguar l'auxiliar: *Divan ti fer laflanm labouzi tranble* és *El vent fa tremolar la flama de l'espelma* (exemples extrets de Kriegel (2000: 7)). Per a més informació, vegeu Kriegel (2000) i el treball de Wichmann / Wohlgemuth (2006) sobre els anomenats *verbs manlleuats* (en anglès, *loan verbs* o *borrowed verbs*).

21. En moltes llengües asiàtiques, un *coverb* és un verb que, gramaticalitzat, n'acompanya un altre. Un cas clar de coverbs són els locatius, com el xinès *zài*, de significat central 'ser a': *Ni zài nà* ('tu ser-a on') és *On ets?* (exemple extret de Gràcia (2001: 18)); però *Ni zài Beijing jiaoshu* ('tu ser-a Beijing ensenyar') és *Tu ensenyes a Beijing*. O el xinès *dào*, de significat central 'arribar a, assolir': *Wo dào Beijing* ('jo arribar-a Beijing') és *He arribat a Beijing*; però *Wo dào Beijing qù* ('jo arribar-a Beijing anar') és *He anat fins a Beijing* (exemple adaptat extret del *DXC*, pàg. 93); *Wo-men cháng dào Niu-yue qù* ('jo-plural sovint arribar-a Nova-York anar') és *Anem sovint fins a Nova York* (exemple extret de Gràcia (2001: 18)); *Ta cóng Meiguó dào Zhongguó qù* ('ella des-de Amèrica arribar-a Xina anar') és *Ella anà a la Xina des d'Amèrica*; *Ni cóng gongyuán dào wo-jia lái* ('tu des-de parc arribar-a jo-casa venir') és *Has vingut a ca meva des del parc*; i *Chuan dào ta erli* ('passar arribar-a ella orela') és *Arribà a orelles seves* (exemples extrets de Williams (1999: 121)). Un altre cas és el vietnamita *vào*, que significa 'anar': *Lan vào Beijing thuàn ròi* ('Lan va-a Beijing setmana ja') és *Lan anà a Beijing la setmana passada*; però *Lan cahy vào vuòn* ('Lan córrer va-a jardí') és *Lan corregué cap al jardí*; i *Lan nhìn vào cua-so* ('Lan mirar va-a finestra') és *Lan mirà dins la finestra* (exemples extrets de *Serial verbs* [en línia]: 102). La lingüística contrastiva xinès-català assimila els coverbs locatius a preposicions: «[els coverbs són] mots que es comporten com a preposicions i, com a tals, precedeixen un sintagma nominal. Tot el grup se sol situar al davant del verb que complementa. [...] moltes d'aquestes formes també es poden usar com a verbs [nota: Aquest doble comportament s'explica perquè originàriament totes aquestes formes eren verbs i alguns encara mantenen algunes de les propietats verbals originàries.]» (Gràcia, 2001: 17-18). Per això el *DXC* (pàg. 93) tradueix el xinès *dào* com a verb (*arribar*, *assolir*) i com a preposició d'assoliment (*fins (a)*, *cap (a)*). Tal equació (coverb=preposició) és recurrent: així, en ioruba (Níger i Congo) el verb *fí* 'agafar, prendre' es considera equivalent de la preposició catalana *amb* (Givón, 1975). Tanmateix, hi ha altres coverbs xinesos que funcionen com els auxiliars europeus: *shih* indica causativitat (*DELCh*, pàg. xxxi); i *bèi* —o *pei* (*DELCh*)— (en origen 'rebre, percebre' (Yin 2005)) i *gei* (en origen 'donar' (Yin, 2005)) s'usen per a la passiva (Gràcia 2001: 42). També es consideren coverbs alguns morfemes sufixals —Gorelova (2002) en diu *sufixos coverbals*—, com el manxú *he* de perfet: *Tere sargan hoton de gene-he* ('aquest dona ciutat datiu anar-perfet') és *Aquesta dona ha anat a la ciutat*; o el xinès *te* 'obtenir, assolir, aconseguir', que posposat a un verb indica 'assoliment de l'acció': *hsüe* 'estudiar' i *hsüe-te* 'aprendre'. Per tant, potser caldria bandejar l'equació [coverb asiàtic = preposició indoeuropea] i assimilar els coverbs locatius a altres figures, com els adjunts de participi i gerundi. Així ho fa Bisang (1998: 642), que entén que el xinès *qù* expressa 'moviment' i és equiparable al concepte de verb o adverbi en llengües europees (per a una visió crítica a la descripció gramatical del xinès amb models europeus, vegeu Rovira-Esteve (2009: 82)). Una altra raó per a bandejar l'equació esmen-

En la tradició gramatical russa i europea, un *coverb* és, de manera genèrica, un verb en forma infinita amb valor adverbial. En el recull de treballs dirigit per Haspelmath / König (1995) es consideren *coverbs* els gerundis i participis que funcionen com a adjunts de verbs principals.

- [127] *Caminàvem xerrant.*
 [128] *Ell caminava distret.*

De manera simplificada, es pot dir que Nedjalkov (1998: 421-422) assimila el *coverb* al gerundi. Segons aquest autor hi ha tres tipus de formes verbals impersonals: el participi (que fa funcions d'atribut), l'infinitiu (que fa funcions d'objecte en clàusules de complement) i el *coverb* (que fa generalment les funcions d'adverbi). Assenyala que els *coverbs* són mots de natura verbal infinita i de natura adverbial («The definition of a *coverb* involves two features, nonfiniteness and adverbiality» (Nedjalkov 1998: 421)). Per això, Nedjalkov (1998: 450) considera que l'espanyol *cruzando* i l'italià *spingendo* són *coverbs* en frases com les que segueixen.

- [129] *Cruzando la calle, Juan fue atropellado por un coche.*
 [130] *Spingendo una sedia arrivò alla porta.*

Aquest enfocament es pot trobar en altres treballs. Així, Ramat / Ricca (1994: 300) tracten els gerundis que acompanyen un altre verb com a *coverbs*; també ho fa Deléche-lle (2004: 136) per al francès; i Vanhove (2008) per a la llengua bedja o bedawi (Sudan i Egipte). Per al finès, Ylikoski (2003) considera *coverbs* les formes d'infinitiu usades amb funció adverbial (la traducció en català va sota).²²

- [131] *Pekka tek-i rikokse-n juo-malla olut-ta.* (literalment, 'Pekka fer-3passat crim-genitiu beure-*coverb* cervesa') (exemple extret de Ylikoski (2003: 203-204))
 [132] *Pekka va cometre un crim en beure cervesa, bevent cervesa.*

tada és que la *coverbació* xinesa amb locatius podria considerar-se un cas de *verbs seriats*. Els verbs seriats són una solució sintàctica reconeguda però de definició esquiva —com passa amb *coverb*—. En català podem considerar verbs seriats l'antiga perfrasi [*donar* + (*a/de*) + *menjar/beure/mamar/tastar*] (per a més informació, vegeu Saragossà (2006)) i potser l'estructura amb valor intensificatiu [*venir* (en imperatiu) + infinitiu] (*Ells, vinga plorar!*; *Els treballadors, vinga queixar-se!*). Aquesta darrera construcció funciona també amb substantius (*Cada vegada anava entrant més gent; i vingia gent!*; *i vingia soroll!*), i per tant potser no és un cas de verbs seriats, però una interpretació generosa del concepte permetria considerar-l'hi. A la llista de verbs seriats del català hi hauria l'estructura [*anar* (o *venir*) + *a* + *parar/petar/raure*] (*Anirem a parar al riu Hudson* (3cat24.cat, <<http://www.3cat24.cat>>, 5-2-2009); *Cercàvem l'ermita [...]* i *mireu on hem anat a raure* (Antoni M. Casas, *Excursions pel Montsant*, 2000); *Hem vingut a parar en una casa [...]* (Valeri Serra i Boldú, *Rondalles populars*, 1931); *Hem vingut a petar aquí* (*La Segona Hora*, RAC1, 13-3-2009)). Precisament aquesta darrera estructura té molts paral·lelismes amb la *coverbació* amb verbs locatius de les llengües asiàtiques (dos verbs de moviment concurrents en el mateix sintagma verbal per a expressar una sola idea de moviment).

22. Cal dir que aquest autor estableix sis casos de *coverb*, segons el significat: 'abans de fer una cosa', 'havent fet una cosa', 'sense fer una cosa', etc.

Creissels (2004) justifica aquesta tria terminològica.

Pour couper court aux confusions auxquelles peut donner lieu le terme de gérondif selon qu'on se réfère par exemple à la valeur que ce terme avait en grammaire latine, à celle qu'il a prise en grammaire française ou à celle qu'il a prise en grammaire anglaise, un certain nombre d'auteurs préconisent l'emploi du terme de *coverbe* (issu de la linguistique altaïque) pour étiqueter de manière générale les formes verbales non finies marquant une subordination de type adverbial. Selon cette définition, le gérondif français (par exemple *en entendant* dans *Les vaches tournaient la tête [en entendant arriver le train]*), comme le gérondif italien, russe ou hongrois, est un *coverbe*, mais pas le gérondif anglais, ni le gérondif latin. (Creissels, 2004: 13)²³

Aquestes propostes descriptives obren la porta a considerar coverbs els infinitius-adverbis del català, ja que es tracta d'un verboide (una forma verbal infinita) usat amb valor adverbial.

En la tradició gramatical catalana no s'han anomenat *coverbs* els gerundis o participis que complementen un verb. A la *GCC*, Suñer (2002) simplement en diu «construccions adjuntes en gerundi i participi». I Morant / Serra (1987: 23), en estudiar els modificadors intraoracionals del català, també indiquen que els gerundis poden funcionar com a adverbis de manera, però no empren el terme *coverb*. Ara bé: si el terme *coverb* —tal com s'entén en la tradició gramatical russa i europea— s'usés habitualment en la gramàtica catalana, es podria aplicar als infinitius-adverbis.²⁴

23. Com es pot veure en aquest passatge, es lliga el concepte de *coverb* a la idea de subordinació del gerundi. Aquesta idea es troba en altres autors: «[Converb is] a non-finite verb form whose main function is to mark adverbial subordination [...] and are thus nonfinite» (Haspelmath, 1995: 3-4). Per això, hom sol distingir entre *coverbs* (quan hi ha subordinació) i *chaining* o *clause chaining* (quan no hi ha subordinació). Tanmateix, altres aportacions consideren *coverb* qualsevol gerundi que acompanya un altre verb sense que hi hagi una relació de subordinació. A tall d'exemple, Genetti (2005), en estudiar la llengua dolakha newar, observa que els adverbis i els participis que fan d'adjunts d'un verb no estan subordinats, i per això considera que no té sentit distingir entre *coverbs* (subordinats) i encadenaments (no subordinats), fins al punt que proposa llevar la condició de subordinació del concepte *coverb*. D'altra banda, Nedjalkov (1995: 97) entén que, a pesar que el *coverb* es pot considerar un adjunt del verb principal, també pot funcionar com a predicat independent (vegeu el cas de *tornar* com a resposta, reportat adés).

24. Diguem, també, que tot i que cal distingir l'ús que es fa del terme *coverb* en les diferents tradicions gramaticals, al capdavant hi ha un fil conductor en totes les interpretacions. En efecte, hom podria aplicar de manera genèrica el terme *coverb* a qualsevol verb que, més o menys gramaticalitzat, n'acompanya un altre. Sota aquesta etiqueta s'hi inclourien els adjunts de gerundi (*Camïnàvem xerrant*) i participi (*Menjava distret*); els infinitius-adverbis (*Poder no vindrà*; *Lo nen astossegue molt, tornar*); els auxiliars de les llengües romàniques i germàniques i dels criolls (en català *va, haver, anar, estar*, etc.; en anglès *do, will, have, be*, etc.); els verbs seriatos —com els locatius de llengües asiàtiques i també del català ([*anar* (o *venir*) + *a* + *parar*/[*petar*/[*raure*]]) i altres casos com [*donar* + (*al*de) + *menjar*/[*beure*/[*mamar*/[*tastar*]]]; i, en definitiva, qualsevol combinació més o menys lligada de verb conjugat i verb en forma infinita. Aquesta idea és present en altres aportacions; així, segons Kronning (1996: 60) «Est *coverbe* (CoV) tout verbe qui se construit avec un mode impersonnel — infinitif, participe passé ou participe présent» (Kronning (2003: 232, n. 4) concreta un xic més). Igualment, per al francès Roy (1976: 35) considera *coverbe* un verb conjugat acompanyat d'un infinitiu (segons aquest autor, hi ha una categoria *auxiliaire* —que, junt amb l'*auxilié*, formen el *pluriverbe*—, que pot ser *coverbe* o *auxiverbe*; l'*auxiver-*

8. CONCLUSIONS

El català té dos infinitius-adverbis: *poder* ‘possiblement’ i *tornar* ‘novament’. Segurament tenen l’origen en infinitius situats en una posició sintàctica que fa que es reanalitzin i es desvinculin de l’estructura en la qual estan inserits.

D’altra banda, en la tradició gramatical russa i europea hom emprà el terme *coverb* per a referir-se a formes verbals infinites amb valor adverbial. Davant d’això, es pot considerar que els infinitius-adverbis del català són una classe de coverbs. Aquesta proposta classificatòria pren més relleu pel fet que, en la tradició gramatical catalana, no s’ha fet servir —encara— el terme *coverb* per a referir-se als gerundis ni participis amb funció adverbial; i té l’avantatge que tampoc impedeix aplicar el terme *coverb* a gerundis i participis amb valor adverbial si hom vol fer-ho.

Finalment, ja que els diccionaris generals catalans (*DIEC1*, *DIEC2*, *GDLC*, *GD62*) han incorporat l’adverbi *poder* —malgrat ser considerat tradicionalment un col·loquialisme—, seria convenient que incorporessin també l’adverbi *tornar*, tradicional a la Catalunya del Nord, a la Cerdanya i al Principat d’Andorra. És cert que no té tanta extensió ni vitalitat com *poder*; però el fet que el català disposi de dos infinitius-adverbis no deixa de ser una singularitat en comparació amb les altres llengües romàniques i, per tant, és raonable que aquesta singularitat tingui un reconeixement lexicogràfic.²⁵

BIBLIOGRAFIA

- AMBERBER, Mengistu (2006): «The structure of the coverb - light verb construction», comunicació presentada al *Workshop on Complex Predication and the Coverb Construction* (Brisbane, 2006); resum: <http://www-personal.une.edu.au/~bbaker2/coverbs/Amberber_abstract.htm>.
- AMHA, A.; DIMMENDAAL, G. J. (2006): «Coverbs in an African perspective», in AMEKA, Felix K.; DENCH, Alan; EVANS, Nicholas [ed.]. *Catching language. The standing challenge of grammar writing*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, p. 393-440.
- ANGLADA, Manuel (1993): *Arrels d’Andorra. Prehistòria d’Andorra a través dels noms de lloc*. Andorra la Vella: Editorial Andorra.
- AUWERA, Johan van der [ed.] (1998): *Adverbial constructions in the languages of Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.

---

be va amb participi de passat, com *avoir i être*; i el *coverbe* va amb infinitiu, com *accepter de, admettre de, apprendre à, éviter de, continuer de, enseigner à, promettre de, abstenir de (se), aider à, autoriser à, équivoiler à*, etc.). En qualsevol cas, cal tenir present que l’etiqueta de *coverb* mena sovint a interpretacions variades: Schapira (1998: 176) o Lehmann (2002: 4) assimilen els coverbs a les formes verbals infinites de les perífrasis verbals (infinitiu, gerundi, participi), perquè ni els uns ni els altres es conjuguen.

25. Ja va haver-hi un primer intent de fer-ho —no reeixit— l’any 2004 per al *DIEC2*, si bé com un comentari sintàctic afegit a la definició del verb *tornar* (Rull, 2007: 76).

- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BAKER, Brett; HARVEY, Mark (2006): «Complex predicate formation», <http://www-personal.une.edu.au/~bbaker2/coverbs/Baker_Harvey_coverbs.pdf>.
- BARTSCH, Karl (1869): *Sancta Agnes: provenzalisches geistliches Schauspiel*. Berlin: W. Weber.
- BISANG, Walter (1998): «Adverbiality: the view from the Far East», in: AUWERA (1998: 641-812).
- BONET, Sebastià; SOLÀ, Joan (1986): *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BOSCH, Andreu (2002): *El català de l'Alguer*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BRINTON, Laurel J.; TRAUOGOTT, Elisabeth Closs (2005): *Lexicalization and language change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BRUGUERA, Jordi (1992²): *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana [DPron].
- CASAS, Helena [et al.] (2007): *Lengua china para traductores*, vol. I. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- CHOMSKY, Noam (2002² [1957]): *Syntactic structures*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- COMPANY, Concepción (2004): «¿Gramaticalización o desgramaticalización? Reanálisis y subjetivización de verbos como marcadores discursivos en la historia del español», *Revista de Filología Española*, vol. LXXXIV/1, p. 29-66.
- COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial; «la Caixa», 10 vol. [DECat].
- CREISSELS, Denis (2004): «Formes verbales dépendantes, formes verbales non finies et formes non verbales dérivées de verbe», *Cours de syntaxe générale*, inédit.
- DCtCs = *Diccionari català/castellà* (2005)
- DECat = COROMINES (1980-2001)
- DELCh = *Diccionario español de la lengua china* (1977)
- DELÉCHELLE, Gérard (2004): «Causalité et phrase complexe. Prédications et circonstances concomitantes», *Cercles*, vol. 9, p. 121-142, <<http://www.cercles.com/n9/delechelle.pdf>>.
- Diccionari català/castellà* (2005³ [1985]). Barcelona: Enciclopèdia Catalana [DCtCs].
- Diccionari català/xinès xinès/català* (1999). Barcelona: Enciclopèdia Catalana [DXC].
- Diccionario español de la lengua china* (1977). Madrid: Espasa-Calpe [DELCh].
- DIEC1 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995)
- DIEC2 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007)
- DIWALD, Gabriele; WISCHER, Ilse [ed.] (2002): *New reflections on grammaticalization*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- DO-HURINVILLE, Danh Thành (2006): «Étude de *đã* et *đang*. Ordre des procès et localisation temporelle en vietnamien. Comparaison avec le français», <<http://temptypac.free.fr/do-hurinville.13.03.06.handout.pdf>>.
- DPCLC = OLIVERAS (2002)

- DPron* = BRUGUERA (1992)
DRAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA (1992)
DXC = *Diccionari català/xinès xinès/català* (1999)
El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit (2003). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- ESPINAL, M. Teresa (1983): *Els verbs auxiliars en català*. Bellaterra: Escola Universitària de Traductors i Intèrprets, Universitat Autònoma de Barcelona.
- GAVARRÓ, Anna; LACA, Brenda (2002): «Les perífrasis temporals, aspectuals i modals», in: SOLÀ (2002, vol. III: 2663-2726).
- GCC* = SOLÀ (2002)
GD62 = *Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (2000)
GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana* (1998)
- GENETTI, Carol (2005): «The participial construction of Dolakhā Newar: syntactic implications of an Asian converb», *Studies in Language*, XXIX/1, pàg. 35-87.
- GIVÓN, Talmy (1975): «Serial verbs and syntactic change: Niger-Congo», in: LI, Charles N. [ed.]. *Word order and word order change*. New York: Academic Press, p. 47-112.
- GORELOVA, Liliya M. [ed.] (2002): *Manchu grammar*. Leiden: Brill.
- GRÀCIA, Lluïsa (2001): *El xinès. Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del xinès*. Girona: Universitat de Girona; Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social (Llengua, Immigració i Ensenyament del Català, 3).
- Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (2000): Barcelona: Edicions 62 [*GD62*].
Gran diccionari de la llengua catalana (1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana [*GDLC*].
- HASPELMATH, Martin (1995): «The converb as a cross-linguistically valid category», in HASPELMATH & KÖNIG (1995: 1-55).
- HASPELMATH, Martin; KÖNIG, Ekkehard [ed.] (1995): *Converbs in cross-linguistic perspective*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona; València; Palma: Enciclopèdia Catalana; Edicions 62; Publicacions de l'Abadia de Montserrat; 3i4; Moll [*DIEC1*].
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007²): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Edicions 62 [*DIEC2*].
- KRIEGL, Sybille (2000): «Grammaticalisation et créoles: un élargissement du concept?», <<http://sites.univ-provence.fr/wclaix/Grammaticalisation.pdf>>.
- KRONNING, Hans (1996): *Modalité, cognition et polysémie: sémantique du verbe modal 'devoir'*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- KRONNING, Hans (2003): «Auxiliarité, énonciation et rhématicité», in: MELLET, Sylvie; VUILLAUME, Marcel [ed.]. *Cahiers Chronos*, vol. 11 [*Modes de réperages temporels*], p. 231-249.
- LANGACKER, Ronald W. (1977): «Syntactic reanalysis», in: LI, Charles N. [ed.]. *Mechanics of syntactic change*. Austin: University of Texas, p. 57-139.
- LEHMANN, Christian (2002): «New reflections on grammaticalization and lexicalization», in: DIEWALD & WISCHER (2002: 1-18).
- LI, Charles N.; THOMPSON, Sandra A. (1981): *Mandarin Chinese. A functional reference grammar*. Berkeley: University of California.

- MAAS, U. (1995): «Koverben im marokkanischen Arabisch in typologischer Perspektive», *Sprachtypologie und Universalienforschung*, vol. XLVIII/3, p. 239-274.
- MORANT, Ricard; SERRA, E. N. (1987): *Els modificadors intraoracionals i interoracionals*. València: Universitat de València.
- NEDJALKOV, Igor' V. (1995): «Converbs: control and interpretation», *Journal of Pragmatics*, vol. XXIV/4, p. 433-450.
- NEDJALKOV, Igor' V. (1998): «Converbs in the languages of Europe», in: AUWERA (1998: 421-455).
- NEDJALKOV, Vladimir P. (1995): «Some typological parameters of converbs», in HASPELMATH & KÖNIG (1995: 97-136).
- NEDJALKOV, Vladimir P.; NEDJALKOV, Igor' V. (1987): «On the typological characteristics of converbs», in: HELP, Toomas; MURUMETS, S. [ed.]. *Symposium on language universals*. Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR; Institute of Language and Literature, p. 75-79.
- OLIVERAS, Sebastià [dir.] (2002): *Diccionari pràctic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: La Busca [DPCLC].
- PANTEBRE, Rosalia (1997): *El parlar d'Andorra*. Andorra la Vella: Centre de la Cultura Catalana.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1996): «Gramaticalització i reanàlisi: el cas del perfet perifràstic català», *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 71-107.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (2004): «Gramaticalització i reanàlisi: funció i estructura en el canvi sintàctic», *Segona Reunió de la Xarxa Temàtica de Lingüística Teòrica* (Barcelona, 2004), <<http://seneca.uab.es/filologiacatalana/investigacio/xarxes/PerezSaldanya.pdf>>.
- PICALLO, Carme (1990): «Modal verbs in Catalan», *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. VIII/2, p. 285-312.
- PIQUERAS-BRUNET, Marta; RULL, Xavier [en premsa]: «Els quantificadors catalans *ple de* i *tot de*: casos de gramaticalització del patró PLENITUD > MULTIPLICITAT», 26e Congrés de Lingüística i Filologia Romàniques.
- RAMAT, Paolo; RICCA, Davide (1994): «Prototypical adverbs. On the scalarity/radiality of the notion of ADVERB», *Italian Journal of Linguistics. Rivista di Linguistica*, vol. VI/1, p. 289-326.
- RAMAT, Paolo; RICCA, Davide (1998): «Sentence adverbs in the languages of Europe», in: AUWERA (1998: 187-275).
- RAMSEY, S. Robert (1987): *The languages of China*. Princeton: Princeton University.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA (1992): *Diccionario de la lengua española*. Madrid: Espasa [DRAE].
- ROVIRA-ESTEVA, Sara (2009): «A l'entorn dels estudis xinesos: llengua, traducció i interpretació», in: JULIÀ-MUNÉ, Joan [ed.]. *Visions de la Xina. Cultura multimedial-lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 81-100.
- ROY, Gérard-Raymond (1976): *Contribution à l'étude du syntagme verbal. Étude morpho-syntaxique des coverbes*. Québec; Paris: Université Laval; Klincksieck.

- RULL, Xavier (2007): «Presència del llenguatge jurídic i administratiu andorrà en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans», *Revista de Llengua i Dret*, vol. 47, p. 61-78.
- SARAGOSSÀ, Abelard (2006): «Origen i valor de les construccions *donar de menjar* i *donar de mamar*», *Randa*, vol. 56, p. 137-155.
- SEGURA LLOPES, Carles (2003): *Una cruïlla lingüística. Caracterització del parlar del Baix Vinalopó*. Alacant: Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana.
- SCHAPIRA, Charlotte (1998): «Grammaticalisation et hiérarchie: auxiliaires, semi-auxiliaires et surauxiliaires», *Travaux de Linguistique*, vol. 36, p. 175-188.
- Serial verbs* [en línia], <<http://www.csuchico.edu/~gt18/223/Serialverbs.pdf>>.
- SOLÀ, Joan [dir.] (2002): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 3 vol. [GCC].
- SUÑER, Avel·lina (2002): «Les construccions adjuntes en gerundi i participi», in: SOLÀ (2002, vol. III: 3027-3093).
- THOMPSON, Sandra A.; MULAC, Anthony (1991): «A quantitative perspective on the grammaticization of epistemic parentheticals in English», in: TRAUGOTT & HEINE (1991, vol. II: 313-329).
- TIKKANEN, Bertil (2001): «Converbs», in: HASPELMATH, Martin [et al.] [ed.]. *Language typology and language universals*, vol. II. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, p. 1112-1123.
- TRAUGOTT, Elisabeth Closs; HEINE, Bernd [ed.] (1991): *Approaches to grammaticalization*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2 vol.
- VANHOVE, Martine (2008): «Enoncés hiérarchisés, converbes et prosodie en bedja», in: CARON, B. [ed.]. *Dépendance et parataxe dans les langues africaines*. Louvain; Paris: Peeters, <http://llacan.vjf.cnrs.fr/fichiers/Vanhove/martine_converbes.pdf>.
- VERDAGUER, Pere (2002): *Diccionari del rossellonès*. Barcelona: Edicions 62.
- WARNER, Anthony R. (1993): *English auxiliaries. Structure and history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WICHMANN, Søren; WOHLGEMUTH, Jan (2006): «Loan verbs in a typological perspective», in: STOLZ, Thomas; SALAS PALOMO, Rosa; BAKKER, Dik [ed.]. *Romancisation in global perspective*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, <<http://email.eva.mpg.de/~wichmann/verbborrowing-upload.pdf>>.
- WILLIAMS, Philip F. (1999): *Chinese. The easy way*. New York: Barron's Educational Series.
- YIN, Hui (2005): «Grammaticalization of Mandarin transfer verbs *gei* and *bei* as passive markers», <<http://http-server.carleton.ca/~mojunkner/ACL-CLA/pdf/Yin-CLA-2004.pdf>>.
- YLIKOSKI, Jussi (2003): «Defining non-finites: action nominals, converbs and infinitives», *SKY Journal of Linguistics*, 16, p. 185-237, <<http://cc.oulu.fi/~jylikosk/defining.pdf>>.

RESUM

En català hi ha dos infinitius que poden usar-se com a adverbis: *poder* ‘possiblement’ i *tornar* ‘novament’. Aquesta mena de mots han rebut poca atenció per part dels gramàtics catalans. L’objectiu del treball és intentar explicar com es poden haver obtingut aquests infinitius-adverbis. A banda, per a designar-los es proposa el terme *coverb*, una denominació usual en moltes tradicions gramaticals però que no s’ha utilitzat en la tradició gramatical catalana.

MOTS CLAU: català / llengua catalana, coverbs / converbs, infinitiu-adverbi, gramaticalització, reanàlisi sintàctica, auxiliars, *poder*, *tornar*.

ABSTRACT

Poder ara neva tornar. Infinitival adverbs, a kind of co-verb in Catalan

In Catalan there are two infinitives that can be used as adverbs: *poder* ‘possibly’ and *tornar* ‘again’. These sort of words have received little attention from Catalan grammarians. The aim of this article is to attempt to explain how these infinitival adverbs might have arisen. Incidentally, it is proposed that they be called «co-verbs», a name which is already usual in many schools of grammar, but which has not gained currency in the Catalan grammatical tradition.

KEY WORDS: Catalan / Catalan language, co-verbs / converbs, infinitival adverb, grammaticalization, syntactic reanalysis, auxiliaries, *poder*, *tornar*.